

פרשת שופטים מצוות מינוי מלך

כל אחד שלומד את פרשת המלך מודע לבעיה ולסתירה.

בפרשת שופטים יש מצוות עשה של מינוי מלך. אולם בספר שמואל נראה שאין זה רצון ה' שיהיה מלך בישראל. הנביא שמואל מאד מצר על זה שהעם ביקש לעצמם מלך ("וירע הדבר בעיני שמואל"). מפשטות המקרא נראה שהקב"ה מסכים עם שמואל, ואנו בדילמה מהו רצון ה' בענין זה?

ידוע, שבפתרון הבעיה הזו יש שני כיוונים ברורים. חלק מסתכלים על פרשת שופטים כעיקר, ומתמצים את התרעומת של שמואל בדרכים שונות – או שהעיתוי לא היה מתאים כל עוד ששמואל היה חי, או שלשון השאלה לא היה נכון, כי אמרו ככל הגוים (למרות שזו גם לשון התורה) ועוד ועוד תשובות דומות. בראש קבוצה זו נמצא הרמב"ם שמנה מצוות מינוי מלך במניין המצוות והאריך בדיני המלך בהלכות מלכים. אף ניתן להוסיף שזו הגישה המקובלת על ידי רובם היום. וכן אנחנו מתפללים לכינון המלכות בלא מעט מקומות "את צמח דוד במהרה תצמיח" וכדומה. כלומר, מלך ומלכות זה דבר טוב לישראל. כך הוא רצון הבורא שמנהיגנו יהיה מלך מצאצאי דוד.

אולם יש גישה הפוכה לגמרי שאומרת שרצון ה' משתקף היטב בדברי שמואל הנביא. לכתחילה אין זה רצון ה' שיהיה מלך בישראל. מלכות יש רק אחת - ה' הוא המלך. ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד. הבקשה של העם למלך היתה בגידה לא רק בשמואל אלא בעיקר בה' בעצמו. וכן כתוב "ויאמר ה' אל שמואל שמע בקול העם לכל אשר יאמרו אליך, כי לא אותך מאסו כי אותי מאסו ממלוך עליהם" (שמואל א ח, ז).

כך היא גישת האברבנאל שהאריך בדבר בפירושו וגם בהקדמתו לספר מלכים. הוא כותב שהוא הכיר מלכים בעדות ראשונה וכולם היו אנשים חסרים ואפילו רעים. אכן האוטוביוגרפיה של האברבנאל היא אחד הסיפורים המרתקים בהיסטוריה. הוא שירת את מלך פורטוגל כשר האוצר שלו, אבל היה חייב לברוח באמצע הלילה, בגלל אימת המלך. הוא הגיע לספרד ועלה מבירא עמיקתא לאיגרא רמא ונהיה שר האוצר של מלכי ספרד, פרדיננד ואיזבלה. הוא גורש יחד עם שאר היהודים בגירוש ספרד והגיע לנאפולי בחוסר כל. ושוב הוא עלה לגדולה ונהיה

שר האוצר של מלך נאפולי עד שהיה חייב לצאת גם משם בגלל הרדיפה נגד היהודים, עד שהגיע לוונציה באיטליה. האברבנאל אומר לנו: אנו היכרתי מלכים היטב והם לא טובים. מלכות איננה צורת הממשל העדיפה בעולם אלא היא דרך גרועה. גם ההיסטוריה של מלכי יהודה וישראל מראה שכך הם הדברים. רובם היו רשעים.

האברבנאל הקדים את העולם במאות שנים וקבע שצורת ממשל הטובה ביותר לאנושות איננה מלכות אלא דמוקרטיה, רצון העם.

כמובן כל מי שדוגל בשיטה זו צריך לתרץ את המצווה בתורה למנות מלך. על זה מעיר האברבנאל שמצווה זו היא כמו מצוות אשת יפת תואר, ולא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע. כלומר, עדיף שלא יהיה מלך לישראל, אבל אם אין ברירה כי העם נחוש בזה והם דורשים לעצמם מלך, במקרה של אין ברירה ניתן למנות להם מלך. וזה מה שקרה בזמנו של שמואל.

כאמור, למרות שדברי האברבנאל נקלטים היטב באוזנינו בדור הזה שאנו רגילים לשלטון דמוקרטי בהרבה מדינות העולם, וכמעט לא נמצא היום מדינות בעולם שיש מלך ששולט בפועל, אין גישת האברבנאל הכיוון המקובל ביהדות ההלכתית. אלא תקוותנו שמלך המשיח יבוא אלינו במהרה בימינו.

במקום שתי גישות הפוכות לגמרי, כן מלך לא מלך, מונרכיה מול דמוקרטיה, אפשר להציע גישה שלישית. באמת התורה לא דוגלת לא במונרכיה מוחלטת ולא בדמוקרטיה מוחלטת אלא בתיאוקרטיה מלכותית. השליט איננו המלך. למלך אין את המלה האחרונה וגם לא את רסן ההנהגה. המלך הוא איננו מעל כולם. מעל המלך יש את הנביא. בעצם מעל המלך הוא ה', אבל הנביא הוא זה שמביא למלך את דברו של ה'. המלך הוא רק המבצע. המלך הוא רק כלי ואמצעי לבצע את תוכניתו וקווי היסוד של הקב"ה. במונחים שלנו – הנביא הוא הריבון ורשות המחוקקת, והמלך הוא הרשות המבצעת. התורה היא החוקה. כך הוא רצון ה' לכתחילה. ולכן יש למלך מצווה מיוחדת לכתוב לעצמו ספר תורה "למען ילמד ליראה את ה' אלקיו".

הבעיה בזמנו של שמואל היתה שאמרו שימה לנו מלך לשפטינו. וכן בהמשך "וירע הדבר בעיני שמואל כאשר אמרו תנה לנו מלך לשפטינו". לשפטינו – הכוונה להנהיג אותנו. השופטים בספר שופטים לא היו אלו שישבו בכס המשפט אלא היו המנהיגים. וכן בדברי חז"ל: צדיקים, יצר הטוב שופטים; רשעים, יצר הרע שופטים. כלומר, מנהיגים.

בני ישראל באו לפני שמואל ואמרו לו שאיננו רוצים הנהגה דתית. איננו רוצים שהנביא יהיה מעל המלך. 'מה בכלל אנשי הדת מבינים בפוליטיקה, מה הם יודעים בהנהגת הכלכלה וכל מערכות המדינה. אנחנו רוצים להצליח כמו הגויים. אצלם המלך, ההנהגה החילונית-מדינית שולטת על כל המערכות'. בצורה פשטנית העם ביקש להפריד את הדת מהמדינה. במקום שהנביא יתווה את הדרך ויהיה מעל המלך, הם רצו שהמלך יהיה מעל כולם, והנביא יהיה השר לענייני דתות והמקומות הקדושים. נתייעץ אתו רק בתחומים בהם הוא מבין. או שיהיה לו מעמד טכסי בעיקר כמו הרב הראשי לישראל היום. וזה מה שאמר ה' לשמואל: כי לא אותך מאסו כי אותי מאסו ממלוך עליהם.

במשפט אחד: החטא של בני ישראל לא היה שביקשו מלך אלא בזה שהם רצו לשנות את כל סדרי השלטון, שרצו להעלות את הנהגת המלך מעל להנהגת הנביא.